

Rakud annavad elu

Info luuüdi doonoritele

See infomaterjal sisaldab lühikest ülevaadet luuüdi doonorlusest ning instruksiooni liitumiseks luuüdi doonorite registriga. Me loodame, et loete seda tähelepanelikult enne kui teete otsuse liitumaks luuüdi doonorite registriga.

Milleks me vajame vereloome tüvirakke

Vereloome tüvirakud asuvad luuüdis ning nendest arenevad kõik vere rakud- leukotsüüdid ehk valged verelibled, erütrotsüüdid ehk punased verelibled ning trombotsüüdid ehk vereliistakud. Vereloome tüvirakkude siirdamist kasutatakse paljude vereloome ja lümfisüsteemi haiguste nagu leukeemiad, lümfoomid, aplastiline aneemia raviks.

Vereloome tüvirakkude siirdamise puhul patsiendi enda haiguslik vereloome hävitatakse eelneva intensiivse keemia- või kiiritusraviga ning see taastatakse siirdamise käigus ülekantavate doonori vereloome tüvirakkude poolt.

Siirdatavad doonori vereloome tüvirakud peavad koosobivuse antigeenide poolest sobima patsiendi koosobivuse antigeenidega.

Kingitus tundmatule patsiendile

Kuidas luuüdi doonorite register töötab

Kui patsiendi raviks on vaja vereloome tüvirakke, siis esmalt püütakse doonorit leida patsiendi õdede-vendade seast. Kui see ei õnnestu, siis pöörduetakse luuüdi doonorite registri poole. Luuüdi doonorite register põhineb anonüümse doonori kingil anonüümsele patsiendile. Vabatahtlikud, kes on liitunud luuüdi doonorite registriga peavad valmis olema vereloome tüvirakkude annetuseks ükskõik millisele patsiendile doonori kodumaal või ka väljaspool doonori kodumaad. Ei ole võimalik liituda registriga aitamaks ainult ühte kindlat patsienti.

Erinevate riikide registrid on liitunud ühtseks võrgustikuks, mis tagab siirdamiseks sobilikke rakkude jõudmise abivajavale patsiendile vaatamata ka sellele, et doonor ja patsient elavad erinevates riikides. Tänapäevaks on selle võrgustikuga liitunud üle 100 luuüdi doonorite registrit kokku ligi 15 miljoni vabatahtliku liitunud doonoriga.

Tartu Ülikooli Kliinikumi ja Soome Punase Risti Verekeskuse Luuüdi Doonorite Registri koostöö tulemusel on võimalik Eesti elanikel liituda Soome Luuüdi Doonorite Registriga. Registriga liituda saab Eestis, kuid doonorite andmeid säilitatakse Helsingis Soome Luuüdi Doonorite Registris. Soome Luuüdi Doonorite Register vahendab väljaspool Soomet elavate doonorite vereloome tüvirakke Soome ja Eesti patsientidele ning Soome ja nüüdsest ka Eestis elavate doonorite rakke Soome, Eesti ja vajadusel ka välisriikide patsientidele.

Luuüdi doonorite registri tegevus on litsentseeritud ning monitooritud vastavate riikide pädevate asutuste poolt.

Luuüdi doonorite registriga liitumisel ja enne donatsiooni on nõutud kirjaliku teavitatud nõusoleku allkirjastamine.

Liitu luuüdi doonorite registriga

Põhinõudmised

Vanus

Luuüdi doonorite registriga saab liituda vanuses 18- 40 eluaastat ning doonorite registri liige saab olla kuni 55. eluaastani. See vanusepiirang on kehtestatud eelkõige doonorite tervisest lähtuvalt, sest väga paljude haiguste esinemissagedus vanusega tõuseb.

Tervislik seisund

Luuüdi doonorite registriga liituja peab olema terve ja sellises seisundis, et vereloome tüvirakkude loovutamine tema tervist ei kahjustaks. Ükskõik milline haigus, mis välistab üldanesteesia kasutamise võib olla takistuseks liitumaks doonorite registriga. Samuti peab veenduma, et ükskõik milline doonori haigus ei kahjustaks patsienti.

Kui Te kasutate regulaarselt ravimeid või on Teil kahtlusi oma tervisliku seisundi suhtes ning selleks, et kindel olla, et Te võite liituda luuüdi doonorite registriga palun kontakteeruge Tartu Ülikooli Kliinikumi hematoloogia ja luuüdi siirdamise osakonnaga

Telefonil: 7 319 661 või 7 319 562

E-kirjaga: luuydi@kliinikum.ee

Luuüdi doonorite registriga ei saa liituda isikud, kelle

- Kehakaal on oluliselt kõrgem (kehamassi indeks on üle 35)
- Kehakaal on alla 50 kg
- Olete kõva suitsetaja (üle 20 sigareti päevas)
- Kui Teie hemoglobiini kontsentratsioon on madal (naistel alla 125 g/l, meestel alla 135 g/l)

Et minimeerida infektsioonhaiguste ülekandmise riski ei sobi doonoriks isikud, kes on

- nakatunud HI-viirusega või arvate, et võite olla HI-viiruse kandja
- põdenud või nakatunud B- või C-hepatiiti või arvate, et olete hepatiidiviiruse kandja
- kasutanud nõelaga süstitavaid uimasteid
- omanud või omad rohkearvuliselt seksuaalpartnereid sh raha eest
- mees, kes on olnud seksuaalvahekorras teise mehega
- olnud seksuaalvahekorras eelpool mainitud nakkusohtlikku riskigruppi kuuluva inimesega

Kuidas liituda luuüdi doonorite registriga

Luuüdi doonorite registriga saab liituda:

Tartu Ülikooli Kliinikumi hematoloogia ja luuüdi transplantatsiooni osakond
Puusepa 8, Tartu, kabinet A115
E-R kl 8.30-15.00

Tartu Ülikooli Kliinikumi Verekeskus
Puusepa 1A, Tartu, 3. korrus
E-R kl 8.30-15.00

Põhja-Eesti Regionaalhaigla Verekeskus
Ädala 2, Tallinn
E kl 8.00-16.00
T-N kl 11.00-16.00

Põhja-Eesti Regionaalhaigla Verekeskuse Doonorifoorum
Narva mnt 5, Tallinn, 4. korrus
E-N 11.00-16.00

Registriga liitumiseks peab täitma registreerimisvormi ja tervisliku seisundi küsimustiku ning registriga liitujalt võetakse veenist vereproov koosobivuse antigeenide määramiseks. Vereproov analüüsitakse Tartu Ülikooli Kliinikumi ühendlaboris ning tulemused saadetakse säilitamiseks Soome Luuüdi Doonorite Registrisse. Igasugust informatsiooni, mida registriga liituja annab oma tervisliku seisundi kohta, kaasa arvatud koosobivusanalüüside vastused, töödeldakse konfidentsiaalselt ning võib kindel olla, et kõrvalistel isikutel puudub nende juurdepääs. Kirjaliku avalduse alusel võib registriga liituja teada saada oma koosobivuse analüüside tulemused.

Annetuse kaks viisi

Donatsioonieelsed uuringud

Kui patsient vajab siirdamiseks doonori vereloome tüvirakke ning perekonnas sobivat doonorit ei ole, siis pööratakse luuüdi doonorite registri poole. Vastavalt patsiendi koesobivusele püütakse talle leida registrist sobiv doonor. Doonori koesobivus määratakse vereproovist, mille ta annab registriga liitumisel ning mille tulemusi säilitatakse registris. Kui keegi registriga liitunutest osutub kellelegi sobivaks, siis registri töötajad pöörduvad tema poole ning küsivalt talt nõusolekut annetuseks.

Nõusoleku puhul saab sellest registri liikmest doonori kandidaat ning talt võetakse uus vereproov, ta täidab oma tervist ja verega levivate haiguste riski käsitleva küsimustiku ning tal teostatakse arstlik läbivaatus, et olla kindel, et donatsioon tema tervist ei kahjusta.

Sellest uuest vereproovist määratakse:

- veelkord koesobivusantigeenid
- veregrupp
- hepatiit B ja C testid
- HIV testid
- Süüfilise testid
- HLT viiruse testid
- Tsütomegaloviiruse testid

Doonori kandidaadiks saamine ei tähenda veel doonoriks saamist. Reeglina valitakse ühe patsiendi jaoks mitu doonori kandidaati ning nende seast valitakse patsiendile sobivaim.

Doonorit informeeritakse alati kui mõni nendest testidest osutub positiivseks ning viitab nakkuse olemasolule.

Donatsiooni meetodid

Vereloometüvirakke saab annetada kahel viisil:

- aspireerides otse luuüdist
- tsirkuleerivast perifeersest verest kasutades rakuseparaatorit

Luuüdi donatsioon

Kuigi luuüdi kogumine ei ole kirurgiline protseduur teostatakse seda steriilsetes tingimustes operatsioonitoas. Teostatakse seda protseduuri üldanesteesias ja luuüdi kogutakse punkteerides mitmeid kordi tagumisi ülemisi niudeluuharjasid ning aspireerides sealt süstlaga väikeste koguste kaupa kokku 600-1200 ml luuüdi. See protseduur kestab 1-1,5 tundi ning doonor võib haiglast lahkuda donatsioonile järgneval päeval. Vajadusel võimaldatakse doonorile töövabastus 7-10 päevaks.

Tsirkuleerivast perifeersest verest rakuseparaatoriga separeerides

Selleks protseduuriks on vajalik vereloometüvirakkude mobiliseerimine luuüdist perifeersesse verre. Kasutatakse selleks leukotsüütide kasvufaktorit. Seda kasvufaktorit leidub väikestes kogustes kõikide inimeste organismis. Leukotsüütide kasvufaktorit manustatakse 4-5 päeva. Selle ajaga liigub osa vereloometüvirakkudest vereringesse ja sealt on neid võimalik spetsiaalselt selleks ettenähtud aparaadiga koguda.

Perifeerse vere vereloometüvirakkude kogumine kestab mõned tunnid kas ühel või kahel järjestikusel päeval. See on ambulatoorselt teostatav protseduur ega nõua doonorilt haiglasse jäämist. Doonorile võimaldatakse töövabastus kasvufaktori manustamise päevadeks ja tüvirakkude kogumise päevadeks, donatsioonijärgselt pole töövabastus vajalik.

Hiljem, patsiendi haiguse taastekkel võidakse samalt doonorilt paluda lümfotsüütide annetust. Sellisel juhul on donatsioon sarnane perifeerse vere vereloometüvirakkude kogumisega, kuid sellele ei eelne kasvufaktori manustamist.

Vereloome tüvirakkude annetamine on ohutu

Võimalikud riskid ja kõrvalnähud

Luuüdi donatsioon

- Doonori hemoglobiini taseme ajutine langus, normaalne tase taastub mõne nädalaga
- Punktsioonikohad niudeluu harjades võivad olla nädalapäevi peale annetust veidi hellad
- Nahale jäävad näha mõned umbes 2 mm läbimõõdus punktsioonikohad. See on kerge mööduv kosmeetiline probleem.
- Mõningad doonorid tunnevad end mõned päevad väsinuna

Perifeerse vere vereloome tüvirakkude donatsioon

- Leukotsüütide kasvufaktori kasutamine võib põhjustada mõningast luude valu seoses luuüdi mahu ajutise suurenemisega, see valu on kõrvaldatav tavaliste valuvaigistavate tablettidega.

Kindlustus ja rahalised hüvitised

Soome Punase Risti Vereteenistus ja donatsiooni eest vastutav haigla on kaetud kindlustuskaitsega, mis on vajalik vereloome tüvirakkude donatsiooniks.

Vereloome tüvirakkude annetamine põhineb doonori heal tahtel ning selle eest ei saa doonor mingit rahalist hüvitust. Doonorile kompenseeritakse kõik donatsiooniga seotud kulutused nagu ööbimis- ja reisikulud ning sissetuleku vähenemine või kaotus donatsiooniga seotud päevade eest, kui seda ei kata töövõimetusleht.

Doonorite registriga liitumisega seotud kulutusi ei kompenseerita.

Õigus registri liikmelisusest loobuda

Luuüdi doonorite registri liige võib mistahes ajamomendil registri liikmelisusest ajutiselt või lõplikult loobuda. Kuna koesobivusanalüüside teostamine on kallis, siis me loodame, et registriga liitudes olete teinud oma otsused iseseisvalt peale hoolikat kaalutlemist.

Lisaks eelmainitule on luuüdi doonorite registri liikmel, kes on valitud doonoriks mistahes ajamomendil enne donatsiooni õigus sellest loobuda.

Siiski peab arvestama asjaoluga, et viimasel minutil donatsioonist loobumine võib ohustada patsiendi elu.